

BIVENLIG KIRKEGÅRD

Hjælp bierne og få oplevelser på kirkegården

Af Asger Søgaard Jørgensen

Der er mere end 2300 kirkegårde og gravpladser i Danmark. Langt størstedelen administreres af de lokale menighedsråd, som sammen med kirkegårdens personale fastlægger plejeplaner og arbejdsplaner for kirkegården.

Der er en gammel tradition for et meget fint æstetisk udtryk på kirkegårdene. Det er målet at skabe et frirum til eftertanke og fordybelse. Der sker i øjeblikket en forskydning fra et meget fint havearkitektonisk udtryk mod mere park- eller natur lignende udtryk.

Flere urnebegravelse betyder, at pladskravet ikke er så stort til det enkelte gravsted. Derved frigøres der arealer til park og natur. Desuden er kravene til effektivitet og besparelser medvirkende til, at plejeplanerne for kirkegårde gennemgås for at finde områder, hvor arbejdsindsatsen kan reduceres.

Naturindtrykket kan styrkes ved en rig fauna af sommerfugle og bier

Allerede nu tilgodeser plejeplanerne - måske ubevist - i en vis udstrækning hensynet til bierne. Det vil derfor for langt de fleste kirkegårde være en enkel opgave at indarbejde hensynet til bierne i plejeplanerne og det uden ekstra arbejdsindsats. Man skal blot gennemgå plejeplanen med tanke for at justere tidspunkt eller metode for nogle af arbejdsopgaverne.

Bierne på kirkegården er begunstiget af at der er et fint samspil af områder med meget lang kontinuitet og andre områder med forstyrrelser.

Redepladser er vigtige

Kirkegårdsdiger er ofte meget gamle og kravene til vedligeholdelse er strenge. Der er lang kontinuitet og de diger, som er sat i marksten med kerne af jord og krone

af græs og urter giver gode muligheder for redepladser til humlebier.

Gravpladser er typisk fredet i en periode af mindst 20 år. Der er ofte områder med bar jord eller grus som kan give redepladser til enlige jordboende bier. Gamle træer og "Naturområder" giver redepladser for andre bier.

Blomster hele året giver føde til bierne

Bierne har brug for pollen og nektar for at overleve og til at fodre yngel. Busketter og buskadsler bliver vedligeholdet så de opnår en betydelig alder før de sættes om. Mange planter opnår en betydelig alder og der kan være blomstrende planter fra det tidlige forår til sent på året.

Enårige blomstrende planter af mange forskellige arter er med til at sikre fødegrundlaget. Det skal dog være med enkle blomster, da de fyldte varieteter ofte ikke giver pollen og nektar.

Bivenlige planter til kirkegården

Løg og knolde: Krokus, Vintergæk, Skilla, Hyacinter, Perlehyacint

Stauder: Juleroser, Kodriver, Blåklokke, Slangehoved, Kortlæbe, Kalkkarse, Læbeløs, Kæmpe jernurt, Kornblomst, Vortemælk, Perikon, Asters, Georginer, Stenurt, Skt. Hansurt, Lavendel, Stokrose, Solbrud, Kugletidsel, Torskemund, Løvemund, Kattehale

Træer og buske: Pil, Buksbom, Dværgmispel, Rønnebær, Hvidtjørn, Cotoneaster, Lind, Liguster, Evodia, Roser (uden mange kronblade), Klatrehortensia, Snebær, Lyng (Erica og Calluna), Vedbend.

SÅ OG PLANT BIVENLIGT

Hække og pur af buksbom

Som pur og gravstedshække kan anvendes Buksbom, der blomstrer i april til maj. Når buksbommen blomstrer, giver den både nektar og pollen til bierne. Pollenet fra buksbom udmærker sig ved at have et højt proteinindhold, hvilket er godt til bierne yngelproduktion i foråret.

Kløver i plænerne

Vælg en plæneblanding med kløver, eller udså minikløver i græsplænerne. Det giver blomster, som bierne kan besøge hele sommeren, og samtidig er kløver med til at tilføre næring til græsplænen. Ved at reducere slåningen af park- eller naturplænerne og fjerne det afslåede materiale fjernes næring fra plænerne og blomsterrigdommen øges over årene.

Vælg de enkelte blomster til blomsterbedene

Mange forædlede planter har flotte fyldte blomster med et væld af kronblade. Desværre giver disse planter sjældent pollen til bierne, da deres støvdragere i forædlingsprocessen er fortrængt til fordel for flere kronblade.

KLIP BIVENLIGT

Klip hækken efter blomstring

Først på sommeren har vi ofte travlt med at få klippet hækken. Men når vi klipper hækken inden den når at blomstre, så betyder det at bierne ikke får gavn af de tusindvis af blomster, der kunne have været i hækken. Nyd i stedet hækkens blomster og klip bagefter, så når eventuelle fugleunger også at flyve fra reden. Lad gerne vedbend vokse højt, så den sætter blomster, der giver føde til bier sent på året.

Lad græsplænen blomstre

Oftentimes vil der i naturplænen komme eller være bellis, bruneller, mælkebøtter og kløver. Disse planter kan give føde til bier, og det er derfor en fordel at klippe græsplænen lidt sjældnere. Oftentimes kan man sagtens nå at klippe mælkebøtterne efter at de er afblomstret, uden at de når at sætte frø. En slåning sent på året sikrer det velplejede udseende. Ved at fjerne det afklippede fjernes næring fra jorden. Det kan fremme

blomsterrigdommen, specielt fordi naturplæner på kirkegården kan have meget lang kontinuitet.

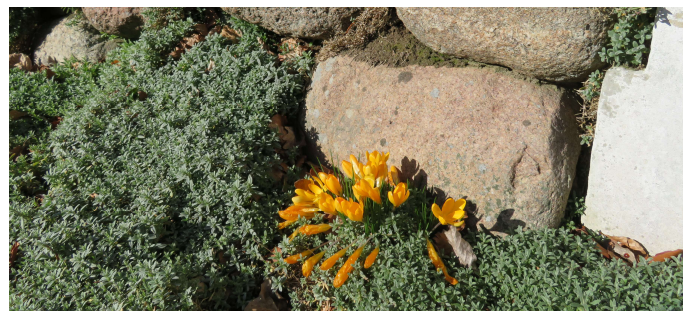
Undlad at klippe hvor det ikke er nødvendigt

Med motoriserede klippere er det nemt at trimme alt omkring sig. Men med klipning fjerner man også føde og redepladser for en lang række bier. Undgå derfor overdreven klipning nyd i stedet det ekstra liv af bier og sommerfugle, det giver på kirkegården.

SKAB BIVENLIG PLADS

Bunker af sten, grene og kvas

Mange bier yngler i visne stængler og sprækker mellem sten. Efterlad derfor nogle visne planter og stængler på beskyttede steder på kirkegården. Beskyt stendigerne og lav stenkunker og flotte stensætninger. Sørg for at der er områder hvor de kan holdes tørre og fri for direkte sol, men gerne et sted med halvskygge, hvor de er beskyttet mod vind og vejr.

Bar jord

Mange kirkegårde har områder med bar jord hvor der kun sker en meget overfladisk jordbearbejdning. Der kan de jordboende bier lave reder og overvintre. Der må meget gerne være sandet jord, og terrænforskelle med solbeskinnede områder. Dyb jordbearbejdning vil ødelægge rederne, mens en omgang med skuffejernet uden for biernes aktive flyveperiode ikke vil skade rederne. Så brug ikke skuffejernet når bierne er aktive.

Undgå sprøjtemidler

Der bruges heldigvis ikke mange sprøjtemidler på kirkegården. Bemærk at rigtig mange midler er skadelige for bier. Dette gælder ikke kun insektmidler, men også ukrudts- og svampemidler kan skade bierne.

Lav et bihotel og en lille bigård

Et bihotel kan hjælpe med redepladser til nogle arter af enlige bier og en bigård med honningbier, kan give oplevelser på kirkegården, når biavleren arbejder med bierne og fortæller om dem.

**Læs mere og bliv godkendt som
bivenlig kirkegård på
www.bivenlig.dk**